

Vergaderjaar 2016–2017

CXXI

Europees semester 2017

F

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 22 mei 2017

De leden van de vaste commissies voor Financiën¹ en voor Economische Zaken² hebben kennisgenomen van de brief van de Minister van Financiën³ inzake het Stabiliteitsprogramma 2017 d.d. 13 april 2017 en van de brief⁴ van de Minister van Economische Zaken inzake het Nationaal Hervormingsprogramma 2017 (NHP) d.d. 7 april 2017. Deze brieven, met bijbehorende stukken, worden door de commissies gezamenlijk behandeld in het kader van het Europees Semester 2017. Naar aanleiding hiervan is op 21 april 2017 een brief gestuurd aan de Ministers van Financiën en van Economische Zaken.

De Minister van Economische Zaken heeft, mede namens de Minister van Financiën, op 19 mei 2017 gereageerd.

De commissies brengen bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Van Dooren

¹ Samenstelling **Financiën**: Nagel (50PLUS) Ten Hoeve (OSF), Knip (VVD), Backer (D66), Ester (CU), De Grave (VVD), (voorzitter), Hoekstra (CDA), (vicevoorzitter), Postema (PvdA), Sent (PvdA), Van Strien (PVV), Vos (GL), Kok (PVV), Bruijn (VVD), Van Beek (PVV), Van Apeldoorn (SP), N.J.J. van Kesteren (CDA), Knapen (CDA), Köhler (SP), Prast (D66), Van Rij (CDA), Rinnooy Kan (D66), Schalk (SGP), Teunissen (PvdD), Van de Ven (VVD), vacature (PvdA) en Overbeek (SP).

² Samenstelling **Economische Zaken**: Nagel (50PLUS), Ten Hoeve (OSF), Huijbregts-Schiedon (VVD), Koffeman (PvdD), Kuiper (CU), Schaap (VVD), Flierman (CDA), Barth (PvdA), Ester (CU), Postema (PvdA), Vos (GL), Kok (PVV), (vicevoorzitter), P. van Dijk (PVV), Gerkens (SP), (voorzitter), Van Beek (PVV), Atsma (CDA), N.J.J. van Kesteren (CDA), Meijer (SP), Pijlman (D66), Prast (D66), Van Rij (CDA), Schalk (SGP), Schnabel (D66), Verheijen (PvdA), Klip-Martin (VVD) en Overbeek (SP).

³ Kamerstukken I, 2016–2017, CXXI, D.

⁴ Kamerstukken I, 2016–2017, CXXI, C.

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR FINANCIËN

Aan de Minister van Financiën

Den Haag, 21 april 2017

De leden van de vaste commissies voor Financiën en Economische Zaken hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief⁵ inzake het Stabiliteitsprogramma 2017 d.d. 13 april 2017 en van de brief⁶ van de Minister van Economische Zaken inzake het Nationaal Hervormingsprogramma 2017 (NHP) d.d. 7 april 2017. Deze brieven, met bijbehorende stukken, worden door de commissies gezamenlijk behandeld in het kader van het Europees Semester 2017.

De leden van de **SP**-fractie hebben nog enkele vragen. De leden van de **D66**-fractie sluiten zich hierbij aan.

Ten aanzien van de geconstateerde verwachting van de daling van de publieke middelen voor onderzoek en innovatie in verhouding tot het BNP vragen de leden van de SP-fractie zich af of u deze daling ook kan verklaren vanuit het eigen beleid. Is het een bewuste keuze van de regering geweest om de publieke uitgaven voor onderzoek en innovatie niet op zijn minst met het (verwachte) BNP te laten meestijgen? Zo ja, waarom? Zo nee, komen deze berekeningen dan onverwacht voor u? Volgens de Commissie heeft de regering het afgelopen jaar geen maatregelen genomen om de uitgaven voor onderzoek en innovatie te verhogen, merken deze leden op. Deelt u dit oordeel van de Commissie? Zo ja, waarom heeft de regering destijds besloten zulke maatregelen niet te nemen? En bent u het eens met de constatering van de Commissie dat het gebrek aan dergelijke maatregelen de ontwikkeling naar een meer innovatie-intensieve economie in de weg staat?

Bent u van mening dat de daling van publieke uitgaven gerelateerd aan het BNP vooral gecompenseerd moet worden door een sterkere stijging van de private uitgaven aan onderzoek en innovatie om zo aan de doelstelling te kunnen voldoen of zouden de publieke uitgaven idealiter ook weer omhoog moeten, zo vragen deze leden.

Ten aanzien van de armoede constateert de regering dat de afgelopen jaren een gestage daling van de armoede zichtbaar wordt. Op welke daling van welke armoede doelt de regering precies, en over welke jaren? Kunt u deze bewering cijfermatig onderbouwen? Erkent u dat het aantal langdurige armen toeneemt? Bent u het met deze leden eens dat juist de langdurige armoede een probleem vormt? Kunt u toelichten welke maatregelen de regering het afgelopen jaar heeft genomen om het probleem van de hardnekkige armoede aan te pakken? Waarom hebben deze maatregelen volgens de regering, ondanks de aantrekkende economie, onvoldoende effect gesorteerd? Deze leden constateren dat de regering stelt⁷ dat zij «er vertrouwen in [heeft] dat het gevoerde beleid in combinatie met het economisch herstel de armoede opnieuw zal doen afnemen». Deze leden vragen u of in het licht van het bovenstaande dit vertrouwen ook geldt voor de langdurige armoede? Zo ja, waar is dit vertrouwen dan op gebaseerd, zo vragen zij.

⁵ Kamerstukken I, 2016–2017, CXXI, D.

⁶ Kamerstukken I, 2016–2017, CXXI, C.

⁷ Nationaal Hervormingsprogramma 2017, pagina 19.

Een gelijklopende brief is aan de Minister van Economische Zaken gestuurd. De leden van de vaste commissie voor Financiën zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag uiterlijk binnen vier weken.

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
De Grave

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 mei 2017

Met belangstelling heeft het kabinet kennis genomen van de vragen de leden van de fracties van de SP en D66 over het Nationaal Hervormingsprogramma 2017. Het kabinet dankt de fracties voor de uitgesproken belangstelling.

Hierbij ontvangt u, mede namens de Minister van Financiën, de antwoorden op de door u gestelde vragen.

De leden van de fracties van de SP en D66 vragen of de daling van de publieke middelen voor onderzoek en innovatie in verhouding tot het bbp ook kan worden verklaard vanuit het eigen beleid. Is het een bewuste keuze van de regering geweest om de publieke uitgaven voor onderzoek en innovatie niet op zijn minst met het (verwachte) bbp te laten meestijgen? Zo ja, waarom? Zo nee, komen deze berekeningen onverwacht voor de regering?

Het is geen kabinetsbeleid om de middelen voor onderzoek en innovatie mee te laten bewegen met het bbp, hoewel recente cijfers van het Rathenau Instituut laten zien dat die uitgaven het bbp de afgelopen jaren wel hebben bijgehouden⁸. Bij ongewijzigd beleid nemen de publieke middelen voor onderzoek en innovatie vanaf 2016 af, in absolute bedragen en in verhouding tot het bbp. Dit komt niet onverwacht, hier heb ik de Tweede Kamer periodiek over geïnformeerd⁹.

Daarnaast vragen deze leden of de regering het oordeel van de Commissie deelt dat het afgelopen jaar geen maatregelen genomen zijn om de uitgaven voor onderzoek en innovatie te verhogen. Zo ja, waarom heeft de regering destijds besloten zulke maatregelen niet te nemen? En is de regering het eens met de constatering van de Commissie dat het gebrek aan dergelijke maatregelen de ontwikkeling naar een meer innovatie-intensieve economie in de weg staat?

Het kabinet nuanceert in het Nationaal Hervormingsprogramma 2017 de constatering van de Commissie dat Nederland gedurende het afgelopen jaar beperkte voortgang heeft geboekt ten aanzien van de implementatie van de landenspecifieke aanbevelingen. Dit kan niet los gezien worden van de in eerdere jaren bereikte voortgang. Zo behoorde Nederland in de eerste drie jaren van de kabinetsperiode qua implementatiegraad bij de vier best presterende lidstaten.

Ten aanzien van de aanbeveling om de uitgaven voor onderzoek en innovatie te verhogen, is in het regeerakkoord van 2012 het fundamentele onderzoek met € 150 miljoen versterkt en in het najaarsakkoord van 2013 met nog eens € 100 miljoen. Ook zijn er maatregelen genomen die de achterblijvende private uitgaven aan onderzoek en innovatie extra stimuleren (o.a. verruiming budget voor WBSO en MIT). Deze extra middelen werden vrijgemaakt in een tijd dat het kabinet maatregelen

⁸ Vennekens, A. & Steen, J. van (2017). Totale Investerings in Wetenschap en Innovatie 2015–2021, pp. 16–17.

⁹ O.a. in de kabinetsreactie op de Rathenau publicatie «Totale investeringen in Wetenschap en Innovatie» (TWIN) en de Nationale Hervormingsprogramma's. Recent heeft de Tweede Kamer een analyse ontvangen over hoe de 2,5%-doelstelling alsnog kan worden bereikt (Kamerstuk 33 009, nr. 40).

moest nemen om de overheidsfinanciën te consolideren. Bovendien zijn er in het afgelopen jaar belangrijke maatregelen getroffen om de Nederlandse economie verder te versterken. Investerings worden ondersteund door het besluit van het kabinet om een Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling op te richten.¹⁰

Het kabinet deelt de visie van de Commissie dat investeringen in onderzoek en innovatie cruciaal zijn voor toekomstige economische groei. Het kabinet houdt daarom vast aan het doel om in 2020 2,5% van het bbp aan onderzoek- en ontwikkeling uit te geven (publiek en privaat tezamen). Recent werd nog een brief naar de Tweede Kamer gestuurd die ingaat op de vraag hoe deze doelstelling kan worden bereikt.¹¹ Het is aan een volgend kabinet om een besluit te nemen over de omvang en vormgeving van de publieke inzet van middelen voor onderzoek en innovatie.

Verder vragen deze leden of de regering van mening is dat de daling van publieke uitgaven gerelateerd aan het bbp vooral gecompenseerd moet worden door een sterkere stijging van de private uitgaven aan onderzoek en innovatie om zo aan de doelstelling te kunnen voldoen of zouden de publieke uitgaven idealiter ook weer omhoog moeten?

Het kabinet geeft in de brief over het Europees Semester 2017 (het Nationaal Hervormingsprogramma 2017) aan dat een versterkte inspanning nodig is om de investeringen in onderzoek en innovatie richting 2,5% van het bbp te vergroten. Zoals ik hierboven heb aangegeven, heeft het kabinet over de wijze waarop de O&I-doelstelling van 2,5% van het bbp bereikt kan worden, de Tweede Kamer onlangs geïnformeerd.⁴ Het is het aan een volgend kabinet om hierover een besluit te nemen.

Deze leden merken op dat ten aanzien van de armoede de regering constateert dat de afgelopen jaren een gestage daling van de armoede zichtbaar wordt. Op welke daling van welke armoede doelt de regering precies, en over welke jaren? De leden vragen naar een cijfermatige onderbouwing van de bewering.

Het begrip armoede is geen vastomlijnd concept dat door middel van één kerncijfer gemeten kan worden. Er zijn meerdere invalshoeken en definities om inzicht te krijgen in de verschillende aspecten van de problematiek. De cijfers kunnen dan ook geen feitelijke weergave bieden van de situatie waarin mensen verkeren.

Een definitie die in het kader van de EU2020-strategie wordt gebruikt en waarover in het Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) wordt gerapporteerd, is het aantal personen in een huishouden met een lage werkintensiteit (minder dan 0,2 fte). Het nationale doel is om het aantal personen met een risico op armoede te verminderen met 100.000 personen in 2020 (ten opzichte van het startjaar 2008). Door de economische crisis is het aantal personen met een risico op armoede gestegen, in Europa en ook in Nederland. In 2014 leefden in Nederland 67 duizend meer mensen in een huishouden met een lage werkintensiteit dan in 2008. Zoals de cijfers in het NHP laten zien, is het aantal mensen in een huishouden met een lage werkintensiteit in 2015 gedaald met 27.000 personen ten opzichte van 2014.

In het NHP wordt geconstateerd dat de daling van het aantal huishoudens met een lage werkintensiteit overeenkomt met het beeld dat volgt uit

¹⁰ Tweede Kamer, Kamerstuk 28 165, nr. 266.

¹¹ Tweede Kamer, Kamerstuk 33 009, nr. 40.

cijfers die afkomstig zijn van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Volgens de cijfers van het SCP blijkt dat na jaren van stijging de daling van armoede vanaf 2014 in gang is gezet. Volgens het niet-veel-maar-toereikendcriterium dat het SCP hanteert om armoede te meten had in 2008, voor de crisis, 5,6% van de bevolking een inkomen onder deze armoedegrens.¹² De recessie zorgde voor een stijging naar 8% in 2013. In 2014 is dit percentage voor het eerst sinds de crisis gedaald naar 7,6%.¹³ Het SCP verwacht de komende jaren een verdere daling tot 6,7% in 2017.¹⁴ Volgens de lage-inkomensgrens¹⁵ van het CBS moest 8,8% (626 duizend huishoudens) van de ruim 7 miljoen huishoudens in 2015 rondkomen van een inkomen onder de lage inkomensgrens en liep daarmee risico op armoede. Dit was net zoveel als in 2014. In 2014 daalde het aantal huishoudens met een laag inkomen met 21 duizend, de eerste daling sinds de stijging van armoede in 2010.¹⁶ De cijfers voor 2016 zijn nog niet bekend maar het CBS heeft eerder aangegeven een daling te verwachten van het aantal personen met een risico op armoede.¹⁷

Deze leden vragen daarnaast of de regering erkent dat het aantal langdurige armen toeneemt. Is de regering het met deze leden eens dat juist de langdurige armoede een probleem vormt?

Zoals op pagina 29 van het NHP 2017 staat beschreven, neemt ondanks een dalend armoederisico in het algemeen, het risico van langdurige armoede iets toe. Het SCP geeft aan dat het aandeel mensen dat 3 jaar of langer onder het niet-veel-maar-toereikendcriterium leefden tijdens en na de recessie is gestegen. De piek werd in 2011 bereikt. Toen was 58% van de armen drie jaar of langer arm. In 2012, het laatste peiljaar van het SCP, is dit gedaald naar 57%. Ondanks deze percentuele daling, nam het aantal mensen dat langdurig onder de grens zit in 2012 in absolute zin nog wel toe.¹⁸ Volgens de laatste cijfers van het CBS hadden in 2015 221 duizend huishoudens vier jaar of langer een inkomen onder de lage-inkomensgrens, een stijging van 27 duizend ten opzichte van 2014. Snel ingrijpen is cruciaal om langdurige armoede te voorkomen. Hoe langer de armoedesituatie aanhoudt, hoe moeilijker het wordt om daaraan te ontsnappen. Volgens het SCP-rapport «Een lang tekort. Langdurige armoede in Nederland»¹⁹ weet 60% binnen een jaar een inkomensverbetering te realiseren. In het tweede jaar ligt de kans op uitstroom uit de armoede een stuk lager; ca. 20% weet dan nog de inkomenspositie te verbeteren. Dit benadrukt het belang van een integrale aanpak met aandacht voor zowel preventie als nazorg.

Deze leden vragen de regering om toe te lichten welke maatregelen het afgelopen jaar zijn genomen om het probleem van de hardnekkige

¹² Het SCP baseert deze armoedegrens op een lijst met minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen die in de samenleving als minimaal noodzakelijk gelden. Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) heeft die lijst samengesteld op grond van wetenschappelijk onderzoek en meningen van deskundigen. De prijzen van de goederen en voorzieningen geven samen het budget dat minimaal noodzakelijk is om in het levensonderhoud te voorzien. Het maakt daarbij niet uit of iemand de goederen en voorzieningen ook daadwerkelijk bezit. Als een persoon wel de middelen heeft, maar ervoor kiest het geld aan andere zaken te besteden, is er geen sprake van armoede.

¹³ http://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/de_omvang_van_armoede/

¹⁴ SCP, Armoede in Kaart. http://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/verwachte_armoede_in_2015-2017/

¹⁵ Deze grens lag in 2015 op € 1.030,- per maand voor een alleenstaande en op € 1.930,- voor een echtpaar met twee kinderen.

¹⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/06/meer-huishoudens-langdurig-onder-lage-inkomensgrens-in-2015>.

¹⁷ CBS (2015) Armoede en Sociale Uitsluiting.

¹⁸ http://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/hoeveel_mensen_zijn_langdurig_arm/.

¹⁹ https://www.scp.nl/publicaties/alle_publicaties/publicaties_2016/Een_lang_tekort.

armoede aan te pakken. Waarom hebben deze maatregelen volgens de regering, ondanks de aantrekkende economie, onvoldoende effect gesorteerd?

Het kabinet heeft volop aandacht voor de laagste inkomens. De koopkracht van werkenden met een laag inkomen is deze kabinetsperiode het sterkst gestegen van alle groepen. Het Belastingplan van het kabinet heeft in 2016 geleid tot een stevige impuls in de koopkracht van mensen. Er is in 2017 opnieuw € 1,1 miljard geïnvesteerd om de koopkracht van ouderen en uitkeringsgerechtigden te verbeteren. Onder andere de huurtoeslag, de zorgtoeslag, de ouderenkorting en het kindgebonden budget zijn structureel verhoogd. Werkenden met een laag inkomen en werkenden met kinderen profiteren bovendien van de verhoging van de arbeidskorting, de inkomensafhankelijke combinatiekorting en kinderopvangtoeslag.

Het kabinet heeft de bestrijding van armoede en schulden van meet af aan op de agenda staan en heeft daarom in het regeerakkoord opgenomen dat er structureel € 100 miljoen extra beschikbaar wordt gesteld voor het armoede- en schuldenbeleid, waarvan € 90 miljoen is bedoeld voor gemeenten, de overheden die in Nederland primair verantwoordelijk zijn voor armoede- en schuldenbeleid. Ook ondersteunt het kabinet projecten via een nationale subsidieregeling voor het tegengaan van armoede en schulden. Projecten komen in aanmerking als zij zich richten op kwetsbare doelgroepen zoals alleenstaande oudergezinnen, huishoudens met een langdurig laag inkomen en niet-westerse huishoudens.

Specifiek voor kinderen heeft het kabinet geconstateerd dat, ondanks de daling van armoede, veel kinderen de effecten van de aantrekkende economie nog niet ervaren. Zij kunnen door een laag (bestedbaar) inkomen van het huishouden waarin zij opgroeien vaak nog niet meedoen. Daarom heeft het kabinet structureel € 100 miljoen extra beschikbaar gesteld voor kinderen in armoede. Daarvan is € 85 miljoen beschikbaar gesteld aan gemeenten, € 14 miljoen is beschikbaar voor landelijke en bovengemeentelijke initiatieven en € 1 miljoen voor kinderen in Caribisch Nederland. De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de Tweede Kamer op 24 april jl. over deze inzet geïnformeerd en een afschrift aan de Eerste Kamer aangeboden.²⁰

Tot slot constateren deze leden dat de regering stelt dat zij «er vertrouwen in heeft dat het gevoerde beleid in combinatie met het economisch herstel de armoede opnieuw zal doen afnemen». Deze leden vragen u of in het licht van het bovenstaande dit vertrouwen ook geldt voor de langdurige armoede? Zo ja, waar is dit vertrouwen dan op gebaseerd?

De ramingen van het SCP voor de totale groep, zowel langdurig als niet-langdurig, onder het niet-veel-maar-toereikendcriterium laten een daling van het aantal huishoudens onder deze grens zien. Dit komt volgens het SCP deels door de aantrekkende economie waarin de kans op het vinden van een (betere) baan hoger is. Daarnaast geeft het SCP aan dat het inkomensbeleid van de regering haar vruchten afwerpt doordat werkenden met een laag inkomen baat hebben bij de verhoging van de arbeidskorting en gezinnen met kinderen meer kindgebonden budget en inkomensafhankelijke combinatiekorting ontvangen.²¹

²⁰ Tweede Kamer, Kamerstuk 24 515, nr. 387.

²¹ SCP, Armoede in Kaart. http://digitaal.scp.nl/armoedeinkaart2016/verwachte_armoede_in_2015-2017/.

Volgens het SCP zal mede dankzij de maatregelen van het kabinet de armoede de komende jaren verder dalen. De werkloosheid is vorig jaar sterker gedaald dan in de 10 voorgaande jaren.²² Meer mensen vinden werk en minder mensen verliezen hun baan.²³ En dat betekent dat ook meer mensen een (hoger) inkomen kunnen generen en behouden. Deze positieve economische ontwikkeling, in combinatie met bovengenoemde maatregelen, biedt vertrouwen in de prognose van het SCP dat de kans op armoede verder zal afnemen.

De Minister van Economische Zaken,
H.G.J. Kamp

²² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/03/in-2016-sterkste-daling-werkloosheid-in-tien-jaar>

²³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/16/werkloosheid-daalt-verder>